

**MAVZU: "DAVLAT TILI
HAQIDA"GI QONUNNING ISH
YURITISHDAGI AHAMIYATI.**

1-модда. Ўзбекистон Республикасининг давлат тили ўзбек тилидир.

1. Ҳар бир халқ, ҳар бир элат ўзи ҳурмат-эҳтиром қиладиган тилга эга. Тилга бўлган муносабат ана шу тилдан фойдаланувчи одамларнинг кўп ёки оз сонли эканлигига боғлиқ эмасдир. Тилда ана шу тилнинг ижодкори бўлган халқ, элатнинг тарихи ва маданияти акс этади. Айни замонда, тил ижтимоий тараққиётда улуғвор аҳамият касб этади.

2. Мазкур қонун Ўзбекистон Республикасининг давлат тили ўзбек тили эканлиги ҳақидаги Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси 4-моддаси қоидаларига тўла мос келади ва уларни ривожлантиради.

3. Тил миллатнинг ажралмас белгиси ва давлат мустақиллиги рамзларидан биридир.

2-модда. Ўзбек тилмга давлат тили мақомининг берилиши республика ҳудудида яшовчи миллат ва элатларнинг ўз она тилини кўллашдан иборат конституциявий ҳуқуқларига монелик қилмайди.

Ўзбек тилига давлат тили мақомини берилиши республика ҳудудида яшовчи миллат ва элатларнинг ўз она тилини кўллашдан иборат конституциявий ҳуқуқларига монелик қилмайди.

1. Мазкур нормада миллий тил сиёсатини бошқа миллатлар ва элатларнинг она тилларини истеъмол қилишларидаги конституциявий ҳуқуқларини чеклаб қўймасдан, реал амалга оширишни кафолатлашга, шунингдек, ўзбек халқининг маънавий бойлиги саналган ўзбек тилига ва унга ғамхўрлик билан муносабатда бўлишга даъват этилган.

3-модда. Ўзбек тилининг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида давлат тили сифатида амал қилишининг ҳуқуқий асослари ушбу Қонун ва бошқа қонунлар билан белгилаб берилади.

Тилнинг Қорақалпоғистон Республикасида амал қилишига боғлиқ масалалар, шунингдек Қорақалпоғистон Республикасининг қонун ҳужжатлари билан белгиланади.

Ушбу Қонун тилларнинг турмушда, шахслараро муомалада ҳамда диний ва ибодат билан боғлиқ удумларни адо этишда қўлланишини тартибга солмайди.

Фуқаролар миллатлараро муомала тилини ўз хоҳишларига кўра танлаш ҳуқуқига эгадирлар.

4-м о д д а. Ўзбекистон Республикасида давлат тилини ўрганиш учун барча фуқароларга шарт-шароит ҳамда унинг ҳудудида яшовчи миллатлар ва элатларнинг тилларига иззат-ҳурмат билан муносабатда бўлиш таъминланади, бу тилларни ривожлантириш учун шарт-шароит яратилади.
Фуқароларга давлат тилини ўқитиш бепул амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикасида Давлат тилини ўрганиш учун барча фуқороларга шарт-шароит ҳамда унинг ҳудудида яшовчи миллатлар ва элатларнинг тилларига иззат-ҳурмат билан муносабатда бўлиш таъминланади, бу тилларни ривожлантириш учун шарт-шароит яратилади.

Фуқароларга давлат тилини ўқитиш бепул амалга оширилади.

Давлат фуқароларнинг давлат тилини ўрганишлари учун зарур иқтисодий, ҳуқуқий чора-тадбирлар кўради ва тенг шарт-шароитлар яратиб беради.

5-модда. Ўзбекистон Республикасида давлат тилида фаолият кўрсатадиган, миллий гуруҳлар зич яшайдиган жойларда эса - уларнинг тилларида фаолият кўрсатадиган мактабгача тарбия болалар муассасаларини ташкил этиш таъминланади.

Ўзбекистон Республикасида Давлат тилида фаолият кўрсатадиган, миллий гуруҳлар зич яшайдиган жойларда эса уларнинг тилларида фаолият кўрсатадиган мактабгача тарбия болалар муассасаларини ташкил этиш таъминланади.

Давлат давлат тилини ўқитишга алоҳида эътибор беради. Давлат тилида ўқитишнинг самарадорлигини ошириш мақсадида давлат тилида фаолият кўрсатадиган болаларнинг мактабгача тарбия муассасаларини ташкил этиш назарда тутилади.

6-модда. Ўзбекистон Республикасида яшовчи шахсларга таълим олиш тилини эркин танлаш ҳуқуқи берилади.

Ўзбекистон Республикаси давлат тилида, шунингдек бошқа тилларда ҳам умумий, ҳунар-техника, ўрта махсус ва олий маълумот олишни таъминлайди.

Ўзбекистон Республикасида яшовчи шахсларга таълим олиш тилини эркин танлаш ҳуқуқи берилади.

Ўзбекистон Республикаси давлат тилида, шунингдек, бошқа тилларда ҳам умумий, ҳунар-техника, ўрта махсус ва олий маълумот олишни таъминлайди.

1. Давлат умумий ўрта маълумот олишни давлат тилида, шунингдек, рус, қорақалпоқ, тожик, қозоқ, қирғиз, туркман тилида ва республикада зич яшовчи бошқа миллатларнинг тилларида олиб борилишини таъминлайди.

Ўзбекистонда рус, қозоқ, қирғиз, тожик ва туркман тилларида таълим берадиган 1906 мактаб мавжуд бўлиб, уларда 725 минг нафар ўқувчи бор.

7-модда. Давлат тили расмий амал қиладиган доираларда ўзбек адабий тилининг амалдаги илмий қоидалари ва нормаларига риоя этилади.

Давлат ўзбек тилининг бойитилиши ва такомиллаштирилишини таъминлайди, шу жумладан унга ҳамма эътироф қилган илмий-техникавий ва ижтимоий-сиёсий атамаларни жорий этиш ҳисобига таъминлайди.

Давлат ўзбек тилининг бойитилиши ва такомиллаштирилишини таъминлайди, шу жумладан унга ҳамма эътироф қилган илмий-техникавий ва ижтимоий-сиёсий атамаларни жорий этиш ҳисобига таъминлайди.

Янги илмий асосланган атамалар жамоатчилик муҳокамасидан кейин ва Олий Мажлис тегишли кўмитасининг розилиги билан ўзбек тилига жорий этилади.

8-модда. Ўзбекистон Республикасининг қонунлари, давлат ҳокимияти ва бошқарув органларининг бошқа ҳужжатлари давлат тилида қабул қилинади ва эълон этилади.

Бу ҳужжатларнинг таржималари бошқа тилларда ҳам эълон қилинади. Маҳаллий ҳокимият ва бошқарув органларининг ҳужжатлари давлат тилида қабул қилинади ва эълон этилади. Муайян миллат вакиллари зич яшайдиган жойларда маҳаллий ҳокимият ва бошқарув органларининг ҳужжатлари республика давлат тилида ҳамда мазкур миллат тилида қабул қилинади ва эълон этилади.

9-модда. Давлат ҳокимияти ва бошқарув органларида иш давлат тилида юритилади ва заруриятга қараб бошқа тилларга таржима қилиниши таъминланади.

Ўзбекистонда ўтказиладиган халқаро анжуманларда давлат тили, шунингдек қатнашчиларнинг ўзлари танлаган тиллар анжуманнинг иш тили ҳисобланади.

10- модда. Корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва жамоат бирлашмаларида иш юритиш, ҳисоб-китоб, статистика ва молия ҳужжатлари давлат тилида юритилади, ишловчиларининг кўпчилиги ўзбек тилини билмайдиган жамоаларда давлат тили билан бир қаторда бошқа тилларда ҳам амалга оширилиши мумкин.

Корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва жамоат бирлашмаларида иш юритиш, ҳисоб-китоб, статистика ва молия ҳужжатлари давлат тилида юритилади, ишловчиларнинг кўпчилиги ўзбек тилини билмайдиган жамоаларда давлат тили билан бир қаторда бошқа тилларда ҳам амалга оширилиши мумкин.

Мазкур модда республика иқтисодий тараққиёти ва бутун мамлакат халқ хўжалиги мажмуаси манфаатларидан келиб чиқади. Корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва жамоат бирлашмаларида иш юритиш давлат тилида олиб борилади. Бу асосий қисмини маҳаллий аҳоли ташкил қиладиган меҳнат жамоаларининг манфаатларига мос келади.

11- модда. Судлов ишларини юритиш давлат тилида ёки ўша жойдаги кўпчиликка тушунарли тилда олиб борилади.

Судлов ишларини юритиш давлат тилида ёки ўша жойдаги кўпчилик аҳоли тилида олиб борилади. Ишда иштирок этаётган, суд ишлари юритилаётган тилни билмайдиган шахсларга таржимон орқали ишга оид материаллар билан танишиш, суд жараёнида иштирок этиш ҳуқуқи ҳамда судда она тилида сўзлаш ҳуқуқи таъминланади.

Корхоналар, ташкилотлар ва муассасалар ўртасидаги хўжалик низоларини кўриб чиқиш ва ҳал қилишда давлат тили қўлланилади. Хўжалик низолари тарафларнинг розилиги билан бошқа тилда ҳам кўриб чиқиши мумкин.

12- модда. Ўзбекистон Республикасида нотариал ҳаракатлар давлат тилида амалга оширилади.

Фуқароларнинг талабига кўра расмийлаштирилган ҳужжат матни нотариус ёки нотариал ҳаракатни бажараётган шахс томонидан рус тилида ёки имконият бўлган тақдирда — бошқа мақбул тилда берилади.

13-модда. Фуқаролик ҳолатини қайд этувчи ҳужжатлар, шахснинг ким эканлигини ва унинг ҳуқуқларини тасдиқловчи ҳужжатлар давлат тилида расмийлаштирилади, заруриятга қараб бошқа тилда таржимаси такрорланиши мумкин.

Фуқаролик ҳолатини қайд этувчи ҳужжатлар, шахснинг ким эканлигини ва унинг ҳуқуқларини тасдиқловчи ҳужжатлар давлат тилида расмийлаштирилади, заруриятга қараб бошқа тилда таржимаси такрорланиши мумкин. Ҳужжатлар давлат тилида расмийлаштирилади, заруриятга қараб бошқа тилда таржимаси такрорланиши мумкин.

14-модда. Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшовчи шахсларга давлат ташкилотлари ва муассасаларига, жамоат бирлашмаларига аризалар, таклифлар, шикоятлар билан давлат тилида ва бошқа тилларда мурожаат қилиш ҳуқуқи таъминланади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида яшовчи шахсларга давлат ташкилотлари ва муассасаларига, жамоат бирлашмаларига аризалар, таклифлар, шикоятлар билан давлат тилида ва бошқа тилларда мурожаат қилиш ҳуқуқи таъминланади.

15-модда. Ўзбекистон Республикасида яшовчи шахслар, ўз миллатидан қатъи назар, ўз исмини, ота исми ва фамилиясини миллий-тарихий анъаналарга мувофиқ ёзиш ҳуқуқига эгадирлар.

Модда ўзбек халқининг исм ва фамилияларни ёзишдаги анъаналарини тиклаш ҳамда сақлашга қаратилгандир

Масалан: Муҳаммад ал-Хоразмий, Абдураззоқ Самарқандий. Бу ерда шахснинг исму шарифида унинг туғилган жойи ёки яшаш макони ва фаолияти акс этган. Исmlарнинг охирига «хон», «жон», «бек», «бону», «биби», «ой», «хўжа» ва бошқа қўшимчаларни қўшиш кенг тарқалган. Баъзи бир ўзбекча исmlар бир неча унсурлардан иборат бўлиши мумкин. Масалан: Мираҳмад, Гулизебо, Мирзо Анвар. Исми, ота исми ва фамилияларни аниқлаш, ёзиш ва талаффуз қилишда бу анъаналарни менсимаслик мумкин эмас.

16-модда.

Телевидение ва радио эшиттиришлари давлат тилида, шунингдек бошқа тилларда олиб борилади.

17-модда.

Ноширлик фаолияти давлат тилида,
эхтиёжларни ҳисобга олган ҳолда эса,
бошқа тилларда ҳам амалга оширилади.

18-модда.

Почта-телеграф жўнатмалари давлат тилида ёки фуқароларнинг хоҳишига кўра — бошқа тилда амалга оширилади.

19-модда.

Муассасалар, ташкилотлар ва жамоат бирлашмалари муҳрлари, тамгалари, иш қоғозларининг матнлари давлат тилида бўлади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жойлашган халқаро ташкилотлар ва муассасалар, қўшма корхоналарнинг, шунингдек миллий маданият жамиятлари ва марказларининг муҳрлари, тамгалари, иш қоғозлари матнларининг таржимаси давлат тилида такрорланади.

20-модда.

Лавҳалар, эълонлар, нархномалар ва бошқа кўргазмали ҳамда оғзаки ахборот матнлари давлат тилида расмийлаштирилади ва эълон қилинади ҳамда бошқа тилларда таржимаси берилиши мумкин.

21-модда.

Корхоналарда ишлаб чиқариладиган маҳсулот давлат тилидаги ва бошқа тиллардаги ёрлиқлар, йўриқномалар, этикеткалар билан таъминланади.

22-модда.

Географик объектларнинг номлари давлат тилида акс эттирилади.

(22-модда Ўзбекистон Республикасининг 2011 йил 12 октябрдаги ЎРҚ-304-сонли қонуни таҳририда – ЎР қҳТ, 2011 й., 41-сон, 449-модда)

23-модда.

Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаси матнлари, агар шартноманинг ўзида бошқача қоида назарда тутилмаган бўлса, давлат тилида ва аҳдлашувчи томоннинг (томонларнинг) тилида ёзилади.

24-модда.

Ўзбекистон Республикасида давлат тилига ёки бошқа тилларга менсимай ёки хусумат билан қараш тақиқланади. Фуқароларнинг ўзаро муомала, тарбия ва таълим олиш тилини эркин танлаш ҳуқуқини амалга оширишга тўсқинлик қилувчи шахслар қонун ҳужжатларига мувофиқ жавобгар бўладилар.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Ғафур Абдумажидов.Ўзбекистон Республикасининг “Давлат тили ҳақида”ги қонурига шарҳлар “Адолат”, 1999.
- 2.N. Mahmudov, A. Rafiyev, I. Yo‘ldoshev. “Davlat tilida ish yuritish”
Cho‘lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.Toshkent 2010.
- 3.www.ziyonet.uz.
- 4.www.google.uz.

E'TIBORINGIZ UCHUN
RAHMAT!